

Nutidens kunstnere i livtag med Bergman

Anmeldelse 11 apr 2019 Af [Torben Sangild](#)

Ylva Snöfrid: *Snöfrid og det seende sted og Fra malerens øjne*, 2010. Foto: Troels Jeppe.

Ingmar Bergman er ikke kun en af det 20. århundredes største filminstruktører; han inspirerer også især svenske samtidskunstnere, direkte eller indirekte. Fotografisk Center viser eksempler på sådanne værker, og nogle begejstrer vores anmelder mere end andre.

Det bedste værk på udstillingen er det, man ser, så snart man træder ind. Det er en videoprojektion, som viser en kamp mellem en kunstner og et mindre birketræ.

Kunstneren angriber træet med stor iver og stædighed. Træet skal knækkes, men det er på sin side lige så stædigt i sin spændstige hårdnakkethed. Først da

kunstneren kravler op i træet, og dermed bruger hele sin vægt, lykkes det at knække træet. Til gengæld må det gøre ret ondt, da hun lander på ryggen på den hårde jord.

Et hævnmotiv?

Værket er stærkt, fordi kampen forekommer virkelig, og fordi den benytter sig af en af dramaturgiens grundpiller: Individets kamp. Det er helt konkret en kamp mod et birketræ, men det kan naturligvis også ses symbolsk, for eksempel som menneskets vold mod naturen eller kunstnerens kamp med sit materiale.

Værket hedder *Gengældelse* – en titel, der kunne pege på, at der faktisk er et hævnmotiv over for træet, hvilket er absurd. Hvad kan den lille birk have gjort hende? Svaret ligger i Ingmar Bergman-referencen.

Hanna Ljungh: *Gengældelse*, 2007. Foto: Troels Jeppe.

Kunstneren er svenske Hanna Ljungh, og hendes værk er en direkte genopførelse af en scene i Ingmar Bergmans film *Jomfrukilden*, hvor middelaldermanden Töre (spillet af Max von Sydow) nedlægger en tilsvarende birk. Bergmans scene er meget kort, nærmest mytisk, med mørke, sort/hvide billeder.

Töre er en mand og hans handling er maskulin. Men frem for alt er scenen kort og et led i en større handling. Træets grene skal han bruge til at piske sig selv med som en slags forhånds-bod for den handling, han agter at begå: At hævne mordet på sin datter. Der er altså et meget stort drama på spil her, baseret på en middelaldervise, og 'gengældelsen' i filmen begynder

med nedlæggelsen af træet, som Töre blot kunne hugge over med sit sværd, men hans forståelige vrede får ham til at gøre det med kropslig urkraft.

Hvorfor ikke bare se filmen?

Så hvad sker der, når man genopfører scenen på et mindre mytisk sted, i farver, uden de store effekter, med en kvinde og kunstner som træknækker i stedet for en hævnopfyldt fader fra et sagn? Hvorfor ikke bare se filmen igen? Hvorfor overhovedet lave genopførelser af scener i Bergman-film, som flere værker på udstillingen gør?

Fordi scenen er så stærk i sig selv, at den kan skabe andre betydninger, når den genopføres på andre præmisser og løsrives fra sin kontekst. Ud over de allerede nævnte betydninger, handler den også om en kvinde i en traditionel manderolle, hvor fysisk styrke er afgørende. Og så rummer den et anstrøg af noget herligt komisk i denne stædige kamp mod det lille træ, et element der heller ikke er en del af Bergmans hævndrama.

Så en genopførelse af en filmscene eller en hel film kan være kunstnerisk interessant, når den får nye betydninger, når forlægget bruges som materiale til nye, intense fortællinger, lidt ligesom en god coverversion eller et godt remix inden for musikkens verden.

Kedelig fordobling af upassioneret erotik

Et eksempel på det modsatte – en genopførelse, der ikke rummer de store nye intensiteter, er Magdalena von Rudys *Persona Syndrom*, hvor to kvinder genopfører en scene fra Bergmans *Persona*.

Hovedpersonen Elisabet er tavs efter et sammenbrud, og får en erotisk oplevelse fortalt af den sygeplejerske, der passer hende. I videoværket sidder to tyske kvinder og ser den scene på en skærm, men vi ser kun dem. Den ene simultanoversætter fra svensk til tysk og den anden lytter sløvt og udtryksløst. Der sættes altså endnu et lag af fremmedgørelse ind, og det erotiske bliver endnu mere distanceret i kraft af dette metalag. Det fremstår fortænkt; en kedelig fordobling af, hvor upassioneret erotik kan fortælles.

Magdalena von Rudy: *Persona Syndrom*, 2006. Foto: Troels Jeppe.

Erotisk er til gengæld Ragnar Kjartansons *De elskende*, som er en del af storværket *Scener fra vestlig kultur*, der tidligere har været udstillet på Copenhagen Contemporary. En ung mand og kvinde ligger nøgne i sengen, kysser og nusser under dynen og har også et egentligt samleje uden for dynen.

De er opslugte af deres egen blide elskov, der er ingen pornografiske attituder, det er smukt, sanseligt og lækkert. Til gengæld er det svært at se, hvad det har med Bergman at gøre. Man får den forklaring, at Kjartansson undersøger “menneskelige livsvilkår” ligesom Bergman, men det gør de fleste jo, så det virker lidt som et påskud.

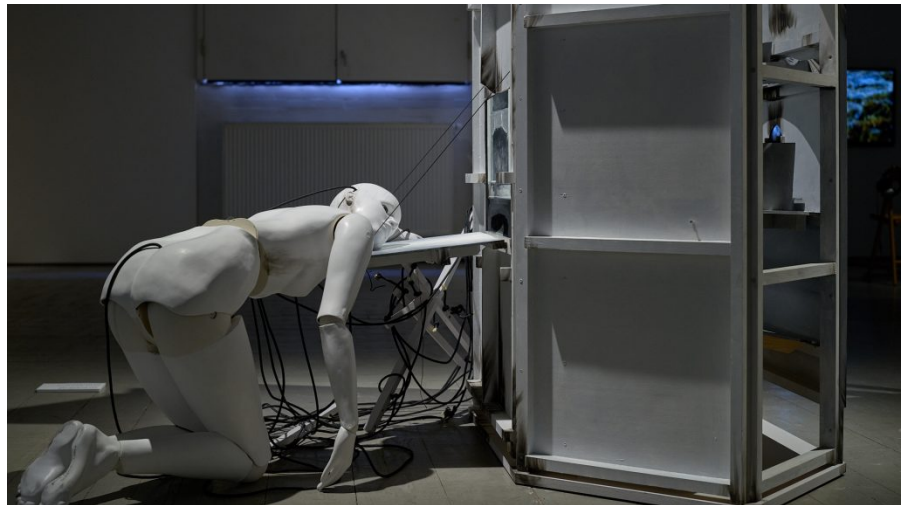
Mere direkte forholder Maria Finn sig til Bergmans *Sommeren med Monika* og især til det litterære forlæg, som der citeres direkte fra. Især skildres en scene hvor Monika har ladet sit lille barn blive alene hjemme, mens hun gik i biffen, så barnets far finder barnet sovende indsmurt i sin egen afføring. Men det er kun en voice-over, der fortæller disse ting. På billedsiden ser vi anderledes stilfærdige ting: levende billeder, stillbilleder og tegninger, der ikke fortæller en klar historie, men som især skildrer øen Ornö og byscenarier fra Helsinki.

Det poetiske i billederne står i kontrast til voldomhederne i teksten. Et gådefuldt værk, hvor sammenhængene ikke er helt klare, bortset fra at dele af bogen/filmen også foregår på Ornö.

Dukketeater i forskellige skalaforhold

I midten af udstillingen er en fin skulptur af Ylva Snöfrid, hvor en stor, hvid marionetdukke ligger livløst på scenen til et forbrændt, alt for lille dukketeater. Heller ikke her er der en direkte reference til Bergman, men der er ledetråde andre steder på udstillingen. Et papdukketeater af den type, der er med i flere af Bergmans film, er også udstillet. To skærme i loftet, der viser små uddrag af Bergmans film har dukketeaterscenerne med.

Udstillingens titel *Alting forestiller – intet er* er et citat fra teaterdirektøren i *Efter prøven*. Det er teatermandens lidt kyniske blik på menneskene som performere og verden som en kulisse. Går vi tilbage til den livløse dukke, så er den netop holdt op med at forestille. Den er bare, og bliver så på paradoksalt vis mere autentisk end noget menneske.

Ylva Snöfrid: *Snöfrid og det seende sted*, 2010. Foto: Troels Jeppe.

Det er en noget blandet udstilling, der også rummer originale elementer fra P.A. Lundgrens Bergman-scenografier og en sært fascinerende radering af Axel Fridell, som efter sigende har inspireret Bergman.

Det er nok en fordel at være Bergman-fan, hvis man skal trippe over disse ting. På vej ud genser jeg Hanna Ljunghs kamp med træet, og det er dét værk, der for alvor har sat sig og lever videre.

Udstilling

Alting forestiller - Intet er

23 mar 2019 → 19 maj 2019